

ГБОУ «СОШ № 19 г. Назрань»

Республика Ингушетия

«Согласовано»
на заседании МО
Протокол № 11
«28» августа 2023 г.

«Рассмотрено»
на заседании научно-
методического совета
Протокол № 11
«28» августа 2023 г.

УТВЕРЖДАЮ
директор ГБОУ
«СОШ № 19 г. Назрань»
_____ М.Х. Арчакова
Приказ № 2176
от « 29 » августа 2023 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

**адаптированная для индивидуального надомного обучения
по предмету «Родной(ингушский) язык»**

Уровень общего образования – **основное общее образование (5-9 классы)**

Класс – 5 класс

Количество часов – 1 час в неделю (34 ч. в год)

Рабочая программа по предмету «Родной(ингушский) язык» для 5 классов составлена в соответствии с требованиями Федерального государственного образовательного стандарта основного общего образования, примерной программы изучения дисциплины на базовом уровне, рекомендованной Министерством образования и науки РФ, с учетом примерной программы базисного учебного плана для индивидуального надомного обучения по предмету «Родной(ингушский) язык» для 5 классов.

Кхетора каьхат (пояснительная записка)

Таханарча школан хьалхашка латт докхий декхараш. Керттерча даькъе уж да хьалкхувш йоагла тлехье эздел долаш, глулакхаца, нахаца товш, лимерза, ший моттиг длалаца ховш, Даьхе а, кьам а, дезал а лоархлаш, шийна хьалхашка латта декхараш кхетадеш, цу хьабкьахьа кьахьегаш, дийша, лилман лардаш ломаяь, вахаре царех пайда эца ховш хьалкхейр.

Вахар дегладоагла лилма, техника, культура дегладарца. Царга хьежжа хила беа дешархошта тахан беш бола хьехам. Школашка вахарцара бувзам члоагларо дладех хьехархошкара дешархой теркам тлабахийта дезар – дукхагла долча даькъе шоашка уйла яйтар, лилман лардаш тошкаш болх байтар, ломадаьчох вахаре пайда эца ховргдолаш.

Наьна мотт ломабар, грамматика хар боккха лоархлам болаш да дешархой кхетам деглабоалабара, хлана аьлча, мотт ломабарца кхетаю мета хозал, из бляхий хилар, кхыча кьамий мотт а дикагла кхетабу бераша, цар культура йовза а новкьостал ду. Дешархошта длахьехар хила деза уж кхетаргболаш, цленача, аттача меттала, ломадаьчох ма хулла дукхагла дукхагла пайда эца йиш хургйолаш. Цудухьа наьна мотт хьехачо керттердар хьакьоададеш, цунна теркам тлабохийташ, грамматически бокьонаш вляши юсташ бе беа ший болх.

Наьна метта урокаш тла дешархоша глалглай метта грамматически лардаш ломаю, кьамаьл шаьрдара балхаш а ду.

Пхелаглача классе доладу грамматически даькъа – морфологи ломаяе, из болх длахьо ялхлаглачеи ворхлаглачеи классашка. Из раздел я кьамаьла доакьоех кхетам луш, хьалха царех ломадаьр клоаргдеш, шердеш. Кьамаьла доакьош ломадеш дешархошта ха деза предложенешта юкьера уж шеко йоацаш белгалдаха.

Бархлаглача ийслаглача классашка синтаксиси стилистики ломаю. Цу даькъе дешархой дика кхеташ хила беа предложенешта юкьерча дешай мел долча бувзамех. Грамматика ломаяеш дешархой ха декхарийла ба деша лард, чаккхе, овла, дешхьалхе, суффикс, уж яздара бокьонаш; кьамаьла доакьош, цар нийсаяздара бокьонаш;

предложеней тайпаш, предложене маьженаш, предложеней чура дешай бувзам. Берашта ха деза дош мишта хьахиннад, из малагла кьамаьла даькъа да, иш.кх.дл.

Ийслаглача классе чоалхане карара предложенеш ломаяеча хана дешархой кхетабе беа предложенешка керттераяри карараяри кьоастае ховргдолаш, царна юкьера бувзам таька могоаргдолаш.

Пунктуации ломаяеш дешархой теркам тлабахийта беа предложене интонацена, оаз лаьгглуча ноагла йолча хана сецара хьарак доаглаш хул. Цхьайолча моттигашка интонаци теркальяр – хиланза даргдоацарех да, хлана аьлча, из

теркаль ца йича, малагла хьарак отгаде деза ховргдоацандаь. Иштта из теркальярца увтгаду предложении кхоачалуча тладам, хаттара е айдара хьарак.

Синтаксиса Ломаеча хана хьехархо декхарийла ва интонаце зем а боаккхаш, цунах пайда эцара торонех дешархой дика длакхетабе, хлана аьлча, интонации хувцаро предложена маган а сецара хьаракаш а хувца тарлу. Керттера къамаьла доакьош Ломадара хьехархоcho длакхетаде деза бераш цар синтаксически лоархламах.

Дешархой къамаьла культура лакхьари Ломадьчун навькаш деглайоалаяри хила деза хлара урока. Из болх длахь тайп-тайпара упражненеш кхоачашьярца. Упражненеша новкъостал ду Ломаь бокьонаш члоагъе, орфографически а пунктуационни говзал члоагъе, грамматически материал дикагла кхетае а, йоазонца цунах пайда эца а.

Говзамеча йоазонех пайда эцаш, дувзаденна къамаьл шаьрдеш дешархой теркам тлабахийта беза хьехархоcho сочиненеш, изложенеш язьяра, говзамеча текста тохкам бе Ломабара.

Тайп-тайпарча дошлоргех пайда эца Ломаде деза хьехархоcho бераш, шоаш бувцаш бола мотт блахий, ира, говза, хоза бувцаргболаш, къамаьл деча хана а йоазув деш а глалаташ дергдоацаш. Хлара уроках, кердачох хоам беш, хьалха Ломадьр дагалувцийта деза дешархошка, кердачун хьалха Ломадьчунца бувзам а беш.

Хлара классе шу дладолалуш а шу чакхдоалаш а хьалха Ломадьр кердаккха деза дешархошца, программаца белгалбаьккха дувзаденна къамаьл шаьрдара болх бизза длабахьа беза.

Глалгай мотт хьехара глулакх доаггача тайпара хьехархоcho длахьой, дешархошта шоай наьна мотт безалургба, шоаш Ломабеча кхьча къамий метай бокьонаш йовза атта хургда.

Глалгай метта белха программ.

1) 8 класса грамматика белха программа оттаяьй федеральни компонента паччахьалкхен стандарта юкьера дешара программа юкьарлен образоване глалгай метта авторски программа юкьера школа 5-9 классашка И.А.Оздоеви Р.А.Оздоеви редакцех.

2) Белха программа хоадам беш я – 68 сахьата шераи 2 сахьата кираи лаьрхла.

Авторски программа къоастаяьй Глалгайчен дешара министерства къоабальярца.

**Метапредметни
Регулятивни УУД**

- Хъехархочунца дешара тIадуллар оттаде, урока лерхIамга хъежжса. Деша дешара лерхIамашка хъежжса.
  - Массанеца цхъана урока план оттае ха, произведени чулоацам хъабувцара план оттае ха. Планага хъежжса беи бола болх тажкар, баъча балха корта бар, мах бар, иштта кхыча дешархой балха мах бар.
  - ЗIамигача тообаца е шинне цхъана болх беи, кердача темах ховр а, де ховр а хъакъоастадар. Урок йодаи беча балхах раъза хилар е ца хилар дIаяздар, лакхача говзала тIакхуви хилар хъахъокхар.
  - Ше баъча балха раъза хилар е ца хилар дешархочо ший лоIамагIа хъаалар, урока карах ца доалача хIама теркам бар, из тоадара болх бе лерхIам дагалацар.
- Познавательни УУД.**
- Текста тожкам бе ха, хъехархочо хаттараица новкъостал а деш. Деша къайла маIан ха, из тажка.
  - Произведенеш шоайла йиста, вIаишкаоттае, юкъарадар а тарадоацар а хъаоалаи.

-Дийшачун дакъа диста мукъама е илли дакъаца, е суртаца, е кицаца

- Произведени турпалхочо дечун бахъан тажкар. Шийна хетачун, ше яхачун доагIа масалаи доаладе, даържа дувзаденна къамаъл де.
- ГIалгIай фалгаи кхоллара лерхIам ха, цар лу пайда, цар лерхIам ха.
  - Поэзи а проза а шоайла къоастае ха, литературнии Гилман кхетам балара текстаи санна.
  - Кхоллама навикаи хъахъокхар, тайп-тайпара произведенеш дагалувици, проектни тIадуллари кхоачаидеи.
  - Дешаидар кхетаде, дийшар лоаца таблица чу а схема чу а дIаязде ха.
- Коммуникативни УУД.**
- Дувцара къамаъл оттаде, урока болх беи кадай хила, хаттараи тела. Диалог, тоабх болх беи дакъа лаца. Шийна бакъахъа хетар чIоагIадеи, кхычарца къамаъл де хар.
  - Темага хъежжса 5-6 предложенех дувзаденна къамаъл оттаде. Проекта 1-2 слайд кхолла. Кхычунга ладувгIа ха, къовсама юкъе дакъа лаца.
  - Произведени урпалхочо даъчун мах бе, эди дешаица къамаъл де.
  - Кхыча дешархой урока баъча балха мах бе ха, оттаяъча критересица.
  - Барт бара кийча хилар хъахъокхар, къовсам, дов е цатоам дIабаккхара тайп-тайпара вариациеи йоалае ха.
  - Боккхийчарца къамаъл деш, книжкаи, дошлоргаи, энциклопедеи дешаи кердадар, пайдабар леха.
  - Йоккха йоаца презентаци (5-6 слайд дола) боккхийчар новкъосталца кийчъяр, проекта темага хъежжса, слайдашка хъежжса темах лаъца лоаца дувца.

Личности.

- Художественни произведенеш ешарца дезала юкъера безама керттара хъал хар (барт хилар, сий дар, безаме, къахетаме, вIаиш новкъостал деш хилар)
- Ше ваьнна моттиг хови хила, ше малагIа этносаца лоархIаи ва ха. Кхыча къамех цар сий деш къамаъл дар.
- Кхыйола култураи а, къамаи а долга хови хилар, дикагIа довзачарех хъадувца ха, култураца е динаца шоай култура е дина таракхетари хъаала хар (нохчий, татарари, Iарбий, сирийцаи, кх. дI. а).
- Юкъа а ца лелхаи, кхычунга ладувгIа ха, ший уйла сатийна дIаалар, тайп-тайпара аргуменкаи а йоалаеи. Дешархой вIаиш къовсам балара бахъанаи ха.
- ЦIагIа а классе а книжкаи дешара тIакхуви хилар хъахъокхар, библиотеке ахар, мукъа волча хана, урока эша материал кийчъяр.
- Йоазонхой кхолламах ха безам болаи хилар хъахъокхар, шийна эггара чIоагIагIа безачар цIераи яха хар, безара бахъан а хъаалар.

- Литературни кхоллама болх шийна эшаш болга хар.
 -Ишколе вахара бокьонаш йовзар, цар дешархочоа лун айда малагIа ба хар. Дикача дешархочун масалаш доаладе йийшача произведени юкьера.
 - Сага новкъостал доацаш ше болх бе ховш хила, ше даьчох жоп дала дезалга ховш хила.
 -Поэтически деша хозал ховш хила, йоазонхочо дешашца сурт дулаш доаладаь дешаш хьалаха ховш хила. Хозахийта дешаш а эпитетаи а шоай къамаьла юкьедоаладар.
 -Эзделица дар доацар ховш хила, литературни турналхоехи эздийча сагахи йоакха оамалаш хьяювцаха, гIулакхаца дар доацар къоастаде ха.
 - Дешаш а яз деш а нийса вагIараи бIаргий са толха ца дараи йоагIа бокьонаш ховш хила. КIаьдвалар дIадоаккхаш е еза упражненеш йовзаш, уж еш хила. Саг унахцIена хилара бокьонаш цIагIа а накъайоалаш лелае ха.

Патриотически кхетам балар:

- дешархо къаман гIулакхаи эзделай тIакхийна хилар;
- дезала вахар довзаш хилар;
- ший къаман культура а, бусулба дин а довзаш хилар;
- Росси пачхьалкхен гражданин ше волга ховш хилар;
- дешархочун оамалаш, декхараш кхийна хилар: урока, урокал арахья а.

ГIалгIай метто, эрсий метто санна, метта Iилман дакъа а ший маIанна а йоккха моттиг дIалоац. Цун дешарца а кхетамца а бераш кхедара доккха практически маIан да. Наьна метто юкьелоац дешархой патриотизма а, кхыча къамашца Iимерза а, эзди а хилара уйлашца кхетадеш кхедара маьхала таронаш.

Тахан латгача хьале гIалгIай мотт Iомабара, цу метта йоазув де хара Iалаьмате йоаккха терко е еза къаьстта ишколо. ХIанзарча зама бераша Iалаьмате дукха бувцаш лелабу эрсий мотт. ЦIагIа а ара а бераша шоай наьна метта къамаьл кIезига ду. ГIалгIай мотт бувцачар а къамаьла юкье дукха эрсий дешаш леладу, цудухья наьна мотт эрсий меттаца ийна бувц бераша. Иштгача хьале тIехь тIайоагIача хана гIалгIай мотт бицбалара кхерам ба. Цудухья ишкола хьалха латта декхар да гIалгIай метта дешари йоазуви дешархошта Iомадар, безам тIабахийтар, мотт дийнбар. Бера ший наьна мотт бовза а беза, беза а беза, уйла а цу метта хила еза. КIира сахьатий боарам дукха беце а дешархоша мотт Iомабергба, хьехархоша из безаргболча тайпара дIахьехе. Цу тIа йоазув де гIалгIай метта хала а дац, хIана аьлча, гIалгIай абата тIа дукхагIадола алапаш эрсий метта санна да. Дешархошта Iомаде IотIакхета алапаш да: I, аь, гI, кх, къ, кI, пI, тI, хь, хI, цI, чI, яь, дифтонг оа. Эрсий метта санна хьехархочо боккха теркам тIабахийта беза дешаш дIаоалаша яздеши йолча башхалонашта. Иштта боккха болх бе беза дешархоша оазаш нийса хьяалара, хIана аьлча, бери яздеча хана ше харцахья дош дIааларга хьежжа гIалаташ а деш яздергда. Из болх I классе денз ца хаддаш бе беза, йоазув нийса хургдолаш.

Календарно-тематически план 5-г1а класс

Г1алГ1ай мотт

№	Тема	Урока тайпа	Сахьат	Таьрахь	Урока лoарх1ам	Кхоачам	Дошлорг
1	Г1алГ1ай метта лoаттам	Юкьара кердадаккхар	1	9.09	Шoай уйла хoза, шаьра дешархой хьaала 1oмабар	Сурташ	Наьна мотт
2	Хoадора a кьoастора a хьаракaш.	Хьалха 1oм. кердадаккхар	1	16.09	Кьoастора a хoадора a хьрак. нийса язде 1oм.	Сурт	
3	Кьaмаьла доакьoш. Ц1ердош.	Керда материал 1oмаяра урок	1	23.09	Кьaмаьл доакьoш кьeстаде дешархой 1oмаб.	Таблица	
4	Белгалдешай легар , цар ц1ердешшашцара бувзам.	Хьалха 1oм. керда тема ювзар	1	7.10	Белгалдешай ц1ердешашцара бувзам гучабаккхар	Таблица	Кьaьна Кьoна
5	Йовхий ц1ерметтдешаш ц1ердешашта метта увттаде хар.	1oмадаьр кердача темацаца ювзар	1	14.10	Йовхий ц1ерм. ц1ер-та метта увттаде деш-хой 1oмабар	Таблица	
6	Дешт1ехьенaш и дешхьалхенaш и.	1oмадаьр кердача темацаца ювзар	1	21.10	Дешт1ехьенaши дешхьалхенaши деш-хой кьeстае 1oмабар	Таблица	
7	Цхьанккхийтта дешаш.	Керда тема 1oмаяра урок	1	28.10	Цхьанккхийтта-ча дешаех кхетам балар	Таблица карточкаш	
8	Предложене тайпаш: дувцарей ,айдарей , хаттарей	Керда тема 1oмаяра урок	1	4.11	Предложене тайпаш дешархошта довзийтар	Таблица карточкаш	

	предложенеш. Сецара хьара- каш предложени кхоачалуча.						
9	Предложене кертера маьженаш : подлежащи ,сказуеми , карардар.	Керда тема 1омаьреи ч1оаг1дареи урок	1	11.11	Предложене кертера маьженаш хьалаха, уж къестеае а 1омабар	Таблица карточкаш	31ок,хьисап седкъа
10	Тахкара диктант	1омадаьр Кердадаккхара урок	1	18.11		Диктантий гуллам	
11	Яьржаи яьжанзеи предложенеш.	Керда тема хьехара урок	1	25.11		Таблица	
12	Цхьантайпара маьженаш йола предложенеш, царна юкъе сецара хьракаш.	Керда тема хьехара урок	1	2.12		Таблица карточкаш	
13	Цхьантайпара маьженашта хьалха латта чудерзора дешаш.	Керда тема хьехара урок		9.12	Цхьантайпара маьженашта хьалха латтача дешаех кхетам балар	Таблица карточкаш	Чудерзора дош
14	Чоалхане предложенеш.	Керда тема хьехара урок		16.12	Чоалхане предложенеш къестеае 1омабар	Таблица	
15	«Чоалхане предложенеш» тема ч1оаг1ьяра урок.	1омадаь ч1оаг1дара урок		23.12	Чоалхане предложенеш къестеае 1омабар	Карточкаш	
16	Ма дарра къамаьл.	Керда тема хьехара урок		6.01	Ма дарра къамаьла сецара хьракаш увтгидара бокьонаш ч1оаг1ьяра	Таблица	

17	Диалог.	Керда тема хъехара урок		13.01	Диалога кхетам балар а ,сецара хъаракаш увтгаде 1омабар а	Таблица	
18	Диктант.	Тохкама болх бар		20.01	Орфографически а пунктуационни а г1алаташ тахка дешархой 1омабар	Диктант гуллам	
19	Ши оаз лу мукъа алапаш.	Керда тема хъехара урок		27.01	Ши оаз лу алапех кхетам балар		Ц1аькха
20	Шолха мукъа а мукъаза а алапаш.	Керда тема хъалха 1омадаьчунца ювзар		3.02	Шолха мукъа а Ммкъаза а алапаш кердадахар	Таблица	Цхъаккха Ц1аьхха
21	Шола мукъаза алапаш юкье доаг1а дешаш нийса яздар.	Керда тема хъалха 1омадаьчунца ювзар		10.02	Шола алапаш шола шолха алапаш юкье дола яздар	Таблица	Лархх1а Т1аккха баьццара
22	Алап Й (Йот). Дифтонг ОА.	Керда тема хъалха 1омадаьчунца ювзар		17.02	Алап Й кхетам балар ; дифтонг Нийса яздар бокьонаш а		Седкъа сийрда
23	Й1аьхеи лоацеи оазаш. йовш йола мукъа оаз А ний- са язъяр.	Керда тема хъехара урок		24.02	Й1аьхеи лоацеи Оазаш йовзийтар		
24	Диктант « Фонетика яхача темах».	Тохкама болх		3.03	Орфографически а пунктуационни а г1алаташ тахка дешархой 1омабар	Диктант гуллам	
25	Г1алаташ г1ара болх бар.	1омадаьр кердадаккхара урок		10.03	Орфографически а пунктуационни а г1алаташ тахка дешархой 1омабар	Тетрадаш	
26	Омонимаши , синонимаши ,антонимаши.	Керда тема хъехара урок		17.03	Омонимахи , синонимахи , антонимахи кхетам балар	Таблица	
27	Морфологи. Ц1ердош.Ц1ер деша лоарх1ам.	Керда тема хъехара урок		24.03	Ц1ердеша грамматически белгалонаш йовзийтар	Таблица	Оршот Шинара

							Кхаьра Ера Пиьраска Шоатга Киранди
28	Доалареи юкьареи цӀердешаш ,уж нийса яздар.	Керда тема хьехара урок		7.04	Доалареи юкьареи цӀердешах кхетам балар	Таблица	
29	Диктант.	Тахкара болх		14.04	Дешархой орфографически а пунктуационни а глагаташ гла болх бар		
30	Белгалдеша лоархам , цун цӀердешашцар а бувзам.	Керда тема хьехара урок		21.04	Дешархошта белгалдеша морфологически белгалонаш йовзийтар	Таблица	
31	Мишталли белгалдешаш.	Керда тема хьехара урок		28.04	Мишталле белгалдешай белгалонаш йовзийтар	Таблица	
32	Относительни белгалдешаш.	Керда тема хьехара урок		12.05	Относительни белгалдешай белгалонаш йовзийтар	Таблица карточкаш	
33	Тпаозара белгалдешаш.	Керда тема хьехара урок		19.05	Тпаозара белгалдешай белгалонаш йовзийтар	Карточкаш	
34	Диктант.	Тахкара болх		26.05			